

Do you like your teacher?

– A tanár-diák kapcsolat a Facebookon

Jelige: DGJ 128

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. A Facebook mint virtuális üvegház?.....	5
3. Személyes szférák és a Facebook.....	8
4. Az én bemutatása a digitális világban.....	10
4.1Az alakítás nehézségei a Facebookon.....	13
5. A kérdőíves adatgyűjtés eredményeinek ismertetése.....	16
5.1Az adatfelvétel körülményei.....	16
5.2A diákok válaszainak ismertetése.....	16
5.3Tanári válaszok.....	25
6. Összefoglalás.....	30
Irodalomjegyzék.....	31
Melléklet.....	33

1. Bevezetés

2012 októberében a Facebook aktív felhasználóinak száma elérte az 1 milliárdot, vagyis statisztikailag nézve a világon minden hetedik ember fent van a közösségi oldalon. E szám alapján kétséget kizáróan kijelenthetjük, hogy valóban meghatározó kommunikációs és interakciós színtérré vált sok millió ember életében, mindennapjaiban. Elég a megnevezésből kiindulnunk: *social network site*. Szakirodalomban gyakorta megjelenik a *social networking site* terminus is a közösségi oldalak vonatkozásában, ami esetenként helytálló lehet. A különbség azonban lényeges: a *social network* a már meglévő kapcsolati hálónk online leképezését fejezi ki, míg a *social networking* kifejezés arra utal, hogy online alakítunk ki új kapcsolatot korábban általunk nem ismert személyekkel, idegenekkel. (boyd and Ellison, 2007)

Az oldal népszerűségét jelzi az az egyszerű tapasztalat is, hogy évek óta egyre csökken azoknak a száma, akik azt mondják, nincsenek fent Facebookon. Habár az arányok szerint 7-ből 6 személyre ez az állítás igaz, ezzel a bizonyos hat emberrel nagyon ritkán találkozunk. Azonban ez nem pusztán az oldal populáris és mondhatni divatos mivoltával magyarázható. Érdeemes átgondolni, manapság igen sok esetben tapasztaljuk, hogy bizonyos körülmények hatására akár az az érzésünk támadhat, hogy rákényszerítenek bennünket a regisztrációra és Facebook rendszeres használatára, legyen szó akár információgyűjtésről, álláskeresésről, vagy egyszerűen arról, ha bárkivel szeretnénk a kapcsolatot tartani. A magyarázat tehát: mert mindenkit és mindent egyszerűen és kényelmesen megtalálhatunk az oldalon. A Facebook a magán-, az üzleti, és a kulturális életben egyaránt jelentős szerepre tett szert. Hiba lenne azonban technooptimista elfogultassággal szemlélni ezt a Facebook körül kialakult, és folyamatosan alakuló jelenséget, hiszen mint számos más közösségi oldal, igen sok előnyt és rengeteg lehetőséget rejt magában, ugyanakkor a kockázatokról és veszélyekről sem szabad megfeledkezni. Kutatások szerint minden előnyük mellett, a közösségi oldalak olyan új terepet is jelentenek, ahol sokszor új kihívásokkal, addig ismeretlen szituációkkal találjuk szemben magunkat. Pontosan ilyen szituációt teremthet önmagában az a tény is, hogy szinte mindenki, akivel valaha offline kapcsolatba léptünk, találkozhatunk online is. Ezek a találkozások éppúgy lehetnek kellemesek, kellemetlenek, vagy meglepőek.

A kutatásban azt vizsgálom, hogy milyenek a mediatizált szerepek egy közösségi oldal digitális környezetében a tanár-diák viszony vonatkozásában. A „digitális bennszülött” diákok

és „digitális bevándorló” tanárok¹ közötti különbségtétel nem csak az oktatási környezet és oktatási módszerek változ(tat)ásának szempontjából játszik fontos szerepet, hanem a Facebook-használati szokások, valamint az online és offline interperszonális viszonyok, és azok kezelésének tekintetében is.

„A tanárok és a diákok kommunikációja nem ér véget szükségszerűen az iskola kapuján kilépve” (Selwyn: 2009, idézi: Tóth-Mózer – Lévai, 2011b). A folytatás terepe akár a Facebook is lehet. Manapság talán már a diákok számára sem meglepő egyáltalán, ha a tanáraik is fent vannak a közösségi oldalon, feltételezésem szerint az azonban már korántsem egyértelmű, hogy bármelyik fél kezdeményezi-e az online kapcsolatfelvételt. Kutatásomban erre a kérdésre kerestem a választ, igyekeztem megtalálni a háttérben húzódó okokat és motivációkat az online önreprezentáció és a közösségi oldal természetének, jellegének szempontjából kiindulva. A vizsgálathoz felhasznált elméletek többnyire a szemtől szembeni interakciókra vonatkoznak, így megpróbálom őket online kontextusba áthelyezni, hogyan alkalmazhatók, értelmezhetők online interakciókban, mik azok a feltételek és lehetőségek egy közösségi oldalon, amelyek segítenek megérteni az offline kapcsolatok online-ná válásának folyamatát, természetét.

Mindenekelőtt azonban szükségesnek tartok egy rövid összefoglalót arról, hogy miről is beszélünk, amikor az új média új mivoltát, és ennek kontextusában bármilyen jelenséget vizsgálunk. Lister et al. szerint e jellemzők a következőképpen foglalhatók össze: (1) új textuális tapasztalások; (2) a világ reprezentációjának új módjai. Új reprezentációs lehetőségek és élmények a médiában: immerzív virtuális környezet, képernyő-alapú interaktív multimédia (3) új kapcsolatok az egyének (felhasználók és fogyasztók) között: változik a használat és a befogadás, valamint a médiakommunikáció a mindennapokban, és a médiatechnológiák által generált jelentésben (4) a megtestesülés, identitás, és a közösség kapcsolatának új tapasztalatai: átjárás a tér, idő és hely személyes és társas tapasztalásában, ami hatást gyakorol arra, ahogyan magunkat és saját helyünket érzékeljük a világban (5) a biológiai test és a médiatechnológia kapcsolatának új fogalmai (6) új szervezeti és előállítási, gyártási minták (7) Computer-mediated communications: vagyis számítógép által közvetített kommunikáció, mint az email, a chatszobák, avatarok fóruma, blogok, közösségi oldalak, mobiltelefon (8) a terjesztés és fogyasztás új módjai (9) virtuális valóságok (10) a már

¹ Marc Prensky 2001: Digital Natives, Digital Immigrants

meglévő médiumok átalakítási lehetőségeinek egész sora. (Lister et al. 2009: New Media. A Critical Introduction: 12-13)

Hipotézisem a következő: mindezen új jellemzők és tapasztalások ellenére a digitális világban nem egy teljesen új kapcsolati minőség keletkezik, hanem az online környezet sajátosságaihoz alkalmazkodva jelenítjük meg szerepeinket, illetve szerepeink bizonyos szegmenseit, és ebből adódóan változhatnak bizonyos mértékben egy intézményi keretek között létező kapcsolat jellemzői, amely a szerepek interakciójában valósul meg.

2. A Facebook mint virtuális üvegház²?

Definíció: A közösségi oldalakat úgy határozhatjuk meg, mint web-alapú szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik az egyén számára, hogy (1) létrehozzanak egy nyilvános vagy bizonyos fokig nyilvános profilt egy körülhatárolt rendszerben, (2) áttekinthetővé tegyék azon felhasználók listáját, akikkel kapcsolatuk van, (3) maguk és mások hálózatát is áttekinthessék és össze is kapcsolják. A kapcsolati hálózatok rendszerének természete oldalak szerint változhat. (boyd and Ellison, 2007)

Napjainkban számos különféle közösségi oldal létezik, és „míg az alapvető technológiai vonásaik közel azonosak, a kultúrák, amik kialakulnak körülöttük, sokfélék, változatosak.” (boyd and Ellison, 2007) A különbségek elsősorban az egyes oldalak (alapvető közös vonásokon túlmutató) eltérő technológiai jellemzőiből, tartalmi orientációjából, valamint az eltérő célcsoportokból, társadalmi bázisból erednek. Lehetnek alapvetően közösségi irányultságúak szélesebb közönséget megcélózva, professzionális vagy szakmai célcsoporttal rendelkezők mint a LinkedIn, érdeklődés-központúak, amelyek idegenek számára nyitnak terepet arra, hogy hasonló érdeklődésű emberekkel lépjenek kapcsolatban. Továbbá, ahogy a felhasználók által generált tartalmak egyre nagyobb népszerűsége tettek szert és megjelentek a weboldalakon megosztást lehetővé tevő eszközök, ezek az alkalmazások idővel továbbfejlődtek önálló közösségi oldalakká, mint a Youtube, Flickr, Last.Fm. (boyd and Ellison, 2007) További technológiai vonatkozásukat tekintve, lehet egy közösségi oldal meghívásos alapon működő, amilyen a magyar fejlesztésű közösségi oldal, az iwiw is volt 2011 tavaszáig, szükséges lehet a kapcsolat mindkét fél részéről történő megerősítése szemben a követéssel, amihez nem szükséges a másik fél jóváhagyása. Fontos megjegyezni,

² Zizi Papacharissi (2009) szerint a Facebook az üvegház szerkezeti megfelelője

hogy a szabad vagy feltételhez kötött regisztráció szoros összefüggésben áll a megcélzott társadalmi csoporttal, explicit vagy implicit szűrőt képezve.

A legtöbb oldal általában egy szűkebb közönséget célzott meg, majd bővült a felhasználók köre. (Papacharissi, 2009) Ez történt a Facebook-kal is, hiszen eredetileg egy szűk (elit) csoport számára hozták létre, és fokozatosan, ám időben nézve igen gyorsan járta be azt az utat, amíg mára egy „üvegházzá” vált, nyitott felépítéssel, laza viselkedési normákkal³, és eszközök sokaságával, amelyek lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy kijelöljék az irányokat egymásnak. (Uo.) „A globális mediatizált kommunikáció világa mégis felkínálja, sőt, valamilyen szinten meg is határozza a másikkal való közös részvételünk feltételeit.” (Silverstone: 38) Ahhoz, hogy a Facebookon megtaláljuk ezeket a feltételeket, néhány jellemzőjét fontos kiemelni.

Összehasonlítva a meghívásos alapon működő oldalakkal, mint amilyen például az aSmallworld is, a Facebook esetében a hozzáférés, a regisztráció szabad és nyitott mindenki számára, de olyan alapvető feltételekről nem szabad megfeledkezni, mint az internet-hozzáférés és bizonyos szintű digitális kompetenciák. Sőt, vannak, akik szerint a beépített demográfiai elfogultság ezen túlmenően is egy elitista szemlélet irányába mutat.⁴ Az idézett munka 2007-es megszületése óta eltelt közel 6 év, ami az online technológiák világában egy igen hosszú és számos változást, innovációt felölelő intervallumnak számít, illetve a tavalyi év októberében elért 1 milliárd felhasználó is arra késztet, hogy kritikusan, de semmiképp sem elutasítóan átgondoljuk ezt az elitista szemléletet⁵. Továbbá némiképp szintén az elitista szemlélet cáfolata a tény, miszerint túlnőve az eredeti felhasználói bázison, a Facebook ma már nem konkrét célcsoportot céloz meg, mondhatjuk, hogy egy általános társasági orientációjú oldal, amelynek egyedül életkori megkötése van (13 éves kor alatt nem lehet regisztrálni).

Fontos hangsúlyozni, hogy a Facebookon alapvetően a már meglévő, korábban is létező társas kapcsolataink, közösségi hálózatunk fenntartása a cél, nem pedig az, hogy a közös

³ Megítélésem szerint a laza viselkedési normák tényként kijelentése némiképp elhamarkodott a szerzőtől és nem is feltétlenül megalapozott. Mihez képest laza? Semmiképp nem érzem megfelelőnek a kifejezés használatát, én magam inkább a más jellegű normák érvényesülésével értenék egyet.

⁴ „Even though Facebook is accessible to everyone, some argue that it contains a built-in demographic bias, as not only is internet access and literacy required to enjoy its privileges (Hargittai, 2007), but its initial user base was structured around privileged educational institutions and thus carries an American bourgeois element (boyd, 2007, in Johnson, 2007).” (Zizi Papacharissi, 2009)

⁵ Valamint szintén nem hagyható figyelmen kívül a digitális kompetenciák terén zajló feltételezhető felzárkózás. Jelen dolgozatnak azonban nem célja ilyen jellegű kérdések elemzése.

érdeklődés, identitás, vagy egyéb közös vonások mentén idegenek is kapcsolatot tudjanak kialakítani egymással. Lampe, Ellison és Steinfield (2006) úgy találták, hogy a Facebook felhasználók inkább megkeresnek olyan személyeket, akikkel van offline kapcsolatuk, mintsem böngésznek az idegenekkel való találkozás végett. (idézi: boyd and Ellison, 2007) Az ismeretség létrejötte egy kétoldalú folyamat, vagyis az ismerősnek jelölés, és a másik fél részéről annak megerősítése szükséges a kapcsolathoz. Az ismerőseinkkel való kapcsolattartásnak is számos formáját használhatjuk: lehetőségünk van a privát üzenetek küldése mellett az ismerősök profilján üzentet hagyni (üzenőfali bejegyzés), lájkolni és kommentelni képeket, posztokat, valamint ugyanezeket a gesztusokat fogadni.

Az online közösségi oldalak két kulcspontjának tekinthetjük a látható profilt és a láthatóvá tett ismerősi hálózatunkat, e két elem tekinthető a Facebook lényegi összetevőjének is. Ennek ellenére nem szabad téves következtésre jutunk e két kulcselem és közösségi, társasági jelleget hangsúlyozó elnevezés miatt, hiszen egy közösségi oldal alapvetően az egyénről szól, az ő láthatóságáról, vagy épp „nem láthatóságáról”. Tulajdonképpen ez az alapvető cél: láthatóvá tenni magunkat és a közösségi hálózatunkat. Ugyanakkor ez a láthatóság eltérő a különböző oldalak jellegénél fogva, valamint a felhasználó egyéni beállításainak megfelelően. A profil létrehozásához, az online önreprezentációhoz tehát eltérő felhasználó stratégiák társulnak, amelyek két szinten: a közösségi oldal jellemzőinek megfelelően, valamint egyéni döntések mentén formálódnak. Harmadik szintként megjelennek a társas normák is, hiszen a Facebook sem egy mindent szabályt nélkülöző színtér. Egy profil alapvető funkciója a hitelesség, de lehet akár játékos is, ez szintén társas, és technológiai tényezők függvénye (boyd and Ellison, 2008) A Facebookon lehetőségünk van akár egy „személyes weboldalt” (Veszelszki, 2011) létrehozni magunkról, amelyen a felhasználók megtervezik a maguk által teremtett képet, vagy azt a benyomást, amelyet szeretnének másokban kelteni magukról. (Uo.) Ehhez rengeteg eszköz áll a rendelkezésünkre: megadható verbális és vizuális információk sokasága, az ízléspreferenciáink, valamint a különféle alkalmazások és természetesen az ismerősi hálózatunk felépítése is meghatározó. Zhao és társai szerint háromféle identitáskonstrukciós módszer tapasztalható a Facebookon:

- 1.) A vizuális én, vagy „az én, mint társas szereplő”: a fotók célja: magától értetődő állítások az identitásról, szavak nélkül mutatni a társas kötések kiterjedését és mélységét, ezáltal megteremtve a vágyott benyomást.
- 2.) A kulturális én: fogyasztási szokások és életstílushoz kapcsolódó preferenciák kifejezése fényképek és listák által, fogyasztási célú öndefiníciós alakításban.

- 3.) Az én explicit leírása, például a „Magamról” részben a profilon. Ezt a típust találták a legkevésbé kidolgozottnak a három stratégia közül. (idézi: Vincent Miller: 172)

A három kategória igen jól hasznosítható, amikor egy profil domináns karakterisztikáját szeretnénk kiemelni, fontos megjegyezni azonban, hogy a tapasztalatok azt mutatják, valójában egy típus sem létezik ennyire tisztán.

3. Személyes szférák és a Facebook

A privát szféra szintén része a felhasználók eszköztárának a benyomások feletti ellenőrzés és a társas közeg kezelésének során. (boyd and Ellison, 2008) Papacharissi (2009) szerint a közösségi oldalakon a privát/publikus közötti különbség három szinten jelenik meg. Az első szint a tagság kritériuma, ami tulajdonképpen kijelöli, hogy mennyire privát vagy publikus a hálózat, ez az online territórium körvonalazása. A második szint a privát információkhoz való hozzáférés szintje, egyaránt azok számára, akik nem tagjai az online hálózatnak, illetve azoknak, akik tagjai, vagyis ez a hálózat áttekinthetőségének szintje. A harmadik szint az, ahol az egyén ellenőrzést gyakorol a személyes információk feltárása és eltitkolása, valamint a feltárás és eltitkolás körülményei fölött. Szintenként vizsgálva a Facebookot: (1) mindenki számára nyitott; (2) a profilok technikailag hozzáférhetőek bárki számára, aki regisztrál, de felhasználóknak lehetőségük van ellenőrzést gyakorolni afölött, hogy mások milyen mértékű a hozzáférés; (3) az egyéni kontroll szintjét a továbbiakban Sandra Petronio *Communication Privacy Management* elmélete mentén kezdem el vizsgálni.

A privát szféránk kezelése egy kihívásokkal teli vállalkozás a közösségi médiahasználatban, így a Facebookon is (Child and Petronio, 2011) Maga a „Communication Privacy Management” elmélet arra vonatkozik, hogyan kezelik az emberek a személyes információkat, mind a sajátjukat, mind pedig azokat, akik hozzáférést biztosítanak az ilyen jellegű információikhoz, illetve hibák mikor és hogyan fordulhatnak elő. Az elmélet szerint az egyéneknek egyaránt vannak személyes („privacy”) és hozzáférésre irányuló („access”) szükségleteik, amelyek megteremtik a feszültséget, ami irányítja a választásokat a privát szféra kezelésében. A személyes határok metaforája pedig illusztrációként szolgál az egyéni és kollektív információbirtoklás megkülönböztetésére.

5 irányelvet állapítottak meg, amelyek utat mutatnak az információhoz való hozzáférés és a hozzáférés megtagadásának megértésében:

1. Az egyének úgy érzik, hogy ők a tulajdonosai a privát információiknak, birtokolják azokat. Például, amikor feltárnak vagy megosztanak információt egy közösségi oldalon, továbbra is úgy érzik, hogy megtartják ezt a tulajdonosi viszonyt.
2. A második irányelv szerint, az első elvből következően az emberek azt hiszik, hogy irányítani tudják az információ áramlását mások felé. Tehát ha egy közösségi oldalon közzétesznek információt, úgy hiszik, továbbra is fenn tudják tartani a jogot és felelősséget az információ további terjedésére vonatkozóan.
3. A harmadik elv szerint az emberek szabályokat használnak és hoznak az információ mások felé áramlására vonatkozóan. Ezek a szabályok különböző kritériumok mentén alakulnak: kulturális elvárások, gender-specifikum, motiváció, kockázat-nyereség arány, illetve kritikus esetek vagy szituációk szintén hatással lehetnek és katalizálhatják a meglévő szabályok változtatását.

A kulturális elvárások kategóriába véleményem szerint beletartoznak a szerepekkel szemben támasztott elvárások is.

4. A negyedik irányelv szerint, ha egyszer a személyes információ közzé lett téve, vagy mások számára hozzáférés lett biztosítva, az egyéni tulajdonlásból a közös birtoklás felé mozdul az információ. Ettől fogva közös határok jönnek létre, a közös felelősség és kötelezettség jegyében, az eredeti tulajdonos és a társtulajdonosok közös megegyezés alapján szabályozzák az információáramlást, azonban jelentős különbségek lehetnek közöttük a privát szféra szabályaira vonatkozó értelmezésekben.
5. Az ötödik irányelv szerint ha a tulajdonos és a társtulajdonosok nem koordinálják az információ áramlását, akkor előfordulhat a rend felbomlása, ami határturbulenciát eredményez. Ebben az esetben az egyének azt fogják tapasztalni, hogy az információt, amit közös határok közé helyeztek, nem megfelelően kezelik a többiek. Válaszként tehát rendbe kell hozni a privát szférára vonatkozó elvárásokat a közös határok többi tagjával. (Child and Petronio, 2011)

A privát szféránk kezelésének egyik meghatározó faktora a kontextus, ami sokszor katalizátorként szolgálhat a személyes, vagy a közös határkezelési szabályok megváltoztatására, mert szükség van egy bizonyos cél elérésére (Westerman, Van Der Heide, Klein, & Walther, 2008, idézi: Child and Petronio, 2011) Ilyen kontextusnak tekinthető a Facebook is. A fotók feltöltése, illetve mások megjelölése a fényképeken („tagelés”), a kommentelés, az üzenőfali bejegyzések, állapotfrissítések, az üzenőfalon folytatott beszélgetések, mind szoros összefüggésben állnak a privát szféránk, és a közös határok kezelésével. A CPM központi elve maga a kontroll, az ellenőrzés a privát szféránk felett, és –

visszaulva Papacharissi(2009) állítására, aki szerint a Facebook egy kiváló terep arra, hogy ellenőrzést gyakoroljunk az átadott és kiadott információink felett – ez a kontroll a Facebookon is gyakorolható. Valóban, a saját személyes információink feltárása és elzárása felett mi magunk hozunk döntéseket, a nagyobb kihívás a közös határkezelés: melyik ismerősöm melyik posztját lájkolhatom, mihez szólhatok hozzá, van-e jogosultságom írni a nyilvános idővonalára, főleg személyes tartalmú üzenetet? Számos példát lehetne még említeni, de a lényeg minden esetben az, hogy egy, a másik fél részéről nem kívánt ilyen cselekedettel a határkezelés megsértésén túl, fennáll a veszélye annak, hogy az ő alakítását is megzavarjuk, ami nem kívánt következményekkel járhat az ő benyomáskeltésben.

Christofides és társai által készített tanulmány szerint látható különbségek tapasztalhatók a privát szféra feletti kontroll tekintetében a Facebookon és a szemtől szembeni interakciókban vizsgálva. (Child and Petronio, 2011)

Egy másik tanulmányban Lewis (2008) úgy találta, hogy a társas befolyás sem hagyható figyelmen kívül a közösségi oldalakon, így a Facebookon sem. Eszerint minél több olyan ismerőse van az egyénnek, akik „privát” profillal rendelkeznek, annál valószínűbb, hogy ő maga is hasonló módon fogja fenntartani a saját profilját. (Child and Petronio, 2011) Vagyis az ismerőseink személyes beállításai, „megosztási” szokásai hatással vannak arra, hogy mi magunk hogyan kezeljük a privát szféránkat a Facebookon.

Az egyik legnyilvánvalóbb eredmény, amely a közösségi oldalak használatának hatásaként kialakult, a határvonalak meghúzása, amelyek jelzik, hol kezdődik és hol ér véget egy kapcsolat. (Child and Petronio, 2011) A Facebookon pontosan a közönségünk, ismerőseink sokféleségének köszönhetően könnyen előfordulhat a *határok kereszteződése (boundary crossing)*, például amikor az egyén a személyes, szakmai, és családi határait próbálja kezelni, igazítani egyszerre. A *határok kereszteződésének* egyik konkrét példája lehet a tanár-diák kapcsolat a Facebookon.

4. Az én bemutatása a digitális világban

Az online önreprezentáció kérdésének vizsgálatához a szimbolikus interakcionizmus, pontosabban George Herbert Mead és Erving Goffman szerepfogalmából, értelmezéséből indulok ki.

A szimbolikus interakcionizmus több szempontból kínál egy sokkal inkább alkalmazható szerepfelfogást, mint a strukturalista szociológiai irányzat, amely a szerepet inkább statikusan írja le, kevésbé vette figyelembe az egyéni jellemzőket, az újítás lehetőségét, és az egyén feladatának pusztán a meglévő struktúrához való alkalmazkodást tekintette. (Váriné Szilágyi Ibolya, 1994) Ezzel szemben a szimbolikus interakcionista felfogás már sokkal inkább képes magyarázni, illetve figyelembe venni a szerepek változását. Jelen kutatás szempontjából a szerepek változása egy meghatározó vonás, hiszen manapság szakmai diskurzusok tárgyát képezi a tanári szerep átalakulása a digitális oktatási módszerek, környezet hatására: a tudás forrása helyett a tudás menedzserének szerepét kell átvennie a pedagógusnak. A váltás minden bizonnyal megjelenik a tanárok és diákok személyközi viszonyában is.

A szimbolikus interakcionizmus megközelítésének egyik legfontosabb eleme, hogy az ént egyaránt tekinti alannak és tárgynak. Az én tehát reflexív önmagára, és a társadalmi tapasztalás során fejlődik folyamatosan. „Az egyén nem közvetlenül, csupán közvetve tapasztalja önmagát, mint olyat, ugyanazon társadalmi csoport egyes tagjainak specifikus szemszögéből, vagy pedig annak a társadalmi csoportnak mint egésznek általános szemszögéből, amelybe ő maga is tartozik.” (Mead 1973: 177) A csoport általános szemszöge alkotja azt az „általános másikat”, amely tulajdonképpen a társadalmi csoport és az ő társadalmi cselekvések iránti attitűdje. Az egyén ezáltal lesz képes reagálni és cselekedni. Tehát az egyén más nézőpontjának, attitűdjeinek átvételével tud önmagára is objektumként tekinteni, és ez a folyamat az interakción, kommunikáción keresztül zajlik. Mead felfogásában „a szerepátvétel a szimbólumképzéssel, illetve -használattal is összefügg, hiszen eszközeit éppen a verbális és nem-verbális szimbólumok, terepét pedig azok az interakciók alkotják, amelyek az egyén életfolyamatában élete különböző társas színterein állandósulnak.” (Váriné Szilágyi Ilona, 1994)

Önmagunkra, mint objektumokra tekintés új terepe a Facebook. Gyakorlatilag minden, amit a közösségi oldalon teszünk, posztolunk, kommentelünk, ugyanúgy megtekinthető számunkra is, mint bármely, arra jogosult ismerősünk számára. Az oldal Timeline alkalmazásának ez a lényege: a digitális világban hagyott „nyomaink” egészen a regisztráció pillanatáig követhetőkké váltak időben visszafelé haladva. Elég csak rápillantani saját profiloldalunkra, máris kívülről látjuk önmagunkat. A látott kép megítéléséhez azonban mindenképp szükséges, hogy mások, vagyis ismerőseink „szemével” lássuk magunkat, mérlegelve, hogy milyen online benyomást is keltünk.

Erving Goffman szerint amikor az egyén mások jelenlétében van, megpróbál valamilyen benyomást kelteni, sőt, „megpróbálja ellenőrzése alatt tartani a helyzetről nyert benyomásokat”. (Goffman 2000: 23) A benyomáskeltés a szerepjátzáson, az alakításon keresztül valósul meg, így az egyén szerepjátzóvá válik a közönsége előtt, és a kölcsönös együttműködése révén kialakul a közös helyzet-meghatározás. A helyzet meghatározása, illetve annak eldöntése, hogy „mi történik itt” egy alapvető lépés ahhoz, hogy interakcióba lépünk másokkal. Mielőtt kitérnék arra, hogy mi is segít, irányít minket a helyzet-meghatározásban, néhány goffman-i definíciót kiemelnék. „Az „*alakítást*” úgy határozhatjuk meg, mint adott résztvevő adott alkalommal végzett valamennyi tevékenységét, amelyek célja valamilyen módon a többi résztvevő befolyásolása... Azt az előre megszabott cselekvési mintát, amely az alakítás során bontakozik ki, s amely más alkalmakkor is bemutatható vagy eljátszható „szerepnek” vagy „rutinnak” nevezhetjük. (Uo. 24) Az alakítás során a szerepjátzó a tudatosan átadott, valamint a kiadott információk révén tud benyomást kelteni, illetve fenntartani. Az első kategória a verbális közlésekre vonatkozik, amelyeket tudatosan azért használ az egyén, hogy információkat nyújtson. A második az olyan cselekedetekre vonatkozik, amelyek a cselekvőre jellemzőek, és nem a tudatos információközlés céljából lettek végrehajtva. (Uo. 14) Papacharissi (2009) szerint az online környezet ideális az önreprezentációhoz, alakításhoz, mivel az egyéneknek lehetőséget biztosít arra, hogy ellenőrzést tudjanak gyakorolni a verbális és nonverbális jelzések fölött, és így egy irányított alakítást tudnak nyújtani, a szándékozott szerep érdekében a kiadott információk által.

Az alakításnak fontos része a homlokzat, amely „rendszerint általános és rögzített formában határozza meg a helyzetet azok számára, akik megfigyelik az előadást”, vagyis olyan „állandó jellegű kifejezőkészlet, amelyet az egyén az alakítás idején szándékosan vagy akaratlanul használ fel.” (Uo. 28) A homlokzat részei: (1) a környezet, mint színpad, színpadi kellékek, vagyis a kifejezőkészlet szcenikus része, (2) illetve a személyes homlokzat. Azok az elemek „amelyeket legszorosabban azonosítunk magával a szerepjátzóval, s amelyektől természetszerűleg elvárjuk, hogy kövessék a szerepjátzót, bárhova menjen is.” (Uo. 30) A homlokzat igen fontos része a szerepnek, egyaránt a személyes jellemzőink megmutatása, illetve a szerepünkhöz tartozó egyéb tulajdonságok, jellemzők kifejezése tekintetében. Bizonyos helyzetek, események, eszközök azonban akár fenyegetőek is lehetnek az alakításra, és így a homlokzatra vonatkozóan. A Facebook-ra vonatkoztatva például a digitális környezetben való jártasság vagy akár az érdeklődés hiánya egy olyan személy esetében, akinek a szerepe mások szerint megkövetelné ezt, tipikusan védekező eljárásokhoz fog

vezetni, mivel helyzet-meghatározásbeli zavar lép fel az egyén és közönsége között. A helyzet-meghatározásbeli zavarok elkerülése érdekében elővigyázatossági rendszabályokat alkalmazunk és „állandó módosításokat eszközölünk” (Uo. 22). Védekező eljárásokról beszélünk, ha az egyén a saját helyzet-meghatározását védelmezi, óvó eljárásáról vagy tapintatról pedig abban az esetben beszélünk, ha valaki más helyzet-meghatározását akarjuk menteni. Ezeknek az eljárásoknak a célja tulajdonképpen a benyomás megóvása, és több szinten is értelmezhetjük őket. A Facebook használatától való elzárkózás maga is lehet ilyen védekező eljárás, valamint a profilunkon megadott információinkra vonatkozó láthatósági beállítások is ilyen eljárások, a reprezentált énünk által keltett benyomás védelme érdekében.

A homlokzat másik része a környezet. Ha elhagyjuk a környezetet, be kell fejeznünk az előadást. A környezet a szerepjátszás szempontjából olyan tér, amelynek észlelhető korlátai vannak, illetve időhatárok is tartozhatnak hozzá. A homlokzati terület az a hely, ahol az előadás folyik. Miközben a szerepjátszó a tevékenység egyes elemeit expresszív módon hangsúlyozza a homlokzati területen, elsősorban a hiteles benyomás érdekében, azokat, amelyek hiteltelenné tennék, háttérbe szorítva megjelennek a „színfal mögötti területen”. Ez az a terület, ahol a szerepjáték keltette benyomásnak ellentmondanak. „A szerepjátszó itt lazíthat, ledobhatja homlokzatát, nem kell a szerepét mondania, kiléphet a megjelenített jellemből.” (Uo. 96) Ide a közönség egyetlen tagja sem léphet be. A homlokzati és a színfal mögötti terület meghatározása mindig az adott alakítás nézőpontjából meghatározott. A színfalak mögötti területen általában jellemző az informálisabb hangnem és viselkedés, itt lehetséges a bensőségebb kapcsolatok kialakítása. Tehát a Facebook is egyszerre lehet színfal mögötti terület is bizonyos szerepeink vonatkozásában, miközben mindig jelenti a színpadot is. Egy időben, ugyanakkor vagyunk a színpadon és a színfal mögött is.

A szerepjátékos számára hasznos lehet, ha kizárja azokat a közönségéből, akik egy másfajta és a többivel összeegyeztethetetlen alakításban látták, valamint ha azokat is kizárja, akik előtt a múltban a jelenlegivel összeegyeztethetetlen előadást mutatott be. (Uo. 114)

4.1 Az alakítás nehézségei a Facebookon

Láthattuk, hogy a szerepjátszás, alakítás 2 fontos meghatározója a környezet és a közönség. Azonban a környezet is lehet „rugalmasan” alakítható, és a közönségünkkel is találkozhatunk más környezetben is. Kérdés tehát, hogy mégis mi „hívja elő” az eljátszandó szerepet? Erre a kérdésre Van den Berg az identitás és a „körülvevő intelligencia” kapcsolatát vizsgáló munkájában bevezeti a *szituatív én* és a *szituatív interakció* fogalmát. Kiindulási

pontja szerint az, hogy kik vagyunk, énünk melyik részét mutatjuk másoknak, szituációról szituációra változik. Két alapvető hipotézise: (1) az, hogy kik vagyunk, szorosan kapcsolódik ahhoz, hogy *hol* vagyunk, milyen szituációban találjuk magunkat; (2) az, hogy kik vagyunk, szorosan kapcsolódik ahhoz, hogy *ki más* van még jelen. Van den Berg a hely, a hol kérdésének vizsgálatakor fontos tényezőnek tekinti vele együtt az időt is, ezért választja a szituáció fogalmának használatát, ami ebben az értelemben egy meghatározott hely és meghatározott időpont kombinációja. A harmadik fontos elem a társas valóság, hiszen ember és hely kapcsolata nem pusztán egyetlen egyénre vonatkozhat, hanem emberek csoportjára, és így a köztük zajló interakció is releváns szemponttá válik. (Van den Berg 2009: 135) „A szituációk tehát konkrét mindennapi interakciós elrendezések. Úgy definiálhatók, mint egy meghatározott hely és meghatározott időpont együttese, amelyben az ágensek egy (inter)akciós térben összejöhetnek, és megteremtik egy darabját a társas valóságnak.” (Uo. 142) Van den Berg arra jut tehát, goffman-i perspektívából kiindulva, hogy a hálózati információs technológiák megnehezítik a helyzet-meghatározást, mivel a *megosztott jelenlét* lehetővé teszi az egyén számára, hogy egyszerre több alakításba, előadásba is bevonódjon, így folyamatosan váltogatnia kell előre és hátra a keretek között. Ugyanakkor ennek az ellenkezője is állítható, miszerint a különböző szerepekből és kontextusokból származó sokféle kapcsolatunk „keretezése” igazából pontosan központosítja a szubjektumot, bár ebből adódtak már olyan kellemetlen helyzetek, aminek eredményeként valakit elbocsátottak az állásából, vagy kirúgták az iskolából egy közösségi oldalon mutatott viselkedése miatt. (Vincent Miller 2011: 172-173)

A szerepjátszásnak, alakításnak tehát itt már három meghatározó elemét láthattuk: a hely, az idő, és a többiek, akik szintén jelen vannak. Van den Berg értelmezése annyiban ad többet a goffman-i perspektívához, miszerint az interakcionista, és így Goffman is, kevésbé vették figyelembe a hely, a hol kérdésének fontosságát (ugyanakkor a helyteoristák pedig kevésbé foglalkoztak mások jelenlétének szerepével). (Van den Berg: 136)

Következésképpen tehát a hely, az idő, és mások jelenléte egyaránt meghatározó, nem mondhatjuk azt, hogy valamelyik fontosabb a másiknál, ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy a helyzet-meghatározás korántsem egyszerű. Nehézségek azonban továbbra is adódnak mindhárom elem esetében. Először is: a Facebook nem egy olyan hely, amelynek érzékelhető fizikai határai vannak. Ugyanakkor a virtuális terek felépítése, ahogy a fizikai tereké, egyszerre megköveteli, és lehetőséget is nyújt bizonyos interakciós módokra. (Papacharissi, 2009) A helyhez hasonlóan, időben sincsenek korlátaink a hozzáférés tekintetében. Erre

kérdésre vonatkozóan azonban érdemesnek tartanám megkülönböztetni egymástól a passzív és az aktív jelenlétet. Passzív jelenlét alatt értem azt, ha valaki ugyan rendelkezik profillal, de ritkán jelentkezik be, kevés időt tölt a Facebookon, és kevésbé használja ki az alkalmazások nyújtotta lehetőségeket. Az aktív jelenlét a gyakori bejelentkezést, esetleg a nap nagy részében való hozzáférést, sok időt, és magasabb fokú aktivitást takar. A két kategória pontos és egyértelmű definiáláshoz további kutatásra lesz szükség, jelen esetben kiindulási pontként szolgálnak, a kérdőívek eredményei pedig segítenek pontosabban körvonalazni a kategóriák tartalmát.

A különböző alkalmazások, „kellékek” az önreprezentációban, a szerep, az identitás kifejezésében is meghatározóak, nem feltétlenül a hitelesség tekintetében, de megkönnyítik a ’sokszorosság’, a különböző „arcaink” kifejezését. (Papacharissi, 2009) Az ismerősi hálózatunk sem pusztán csak a közönségünk a Facebookon. Az ismerőseink az önreprezentációnk eszközeivé is válnak, hiszen a kétoldalú ismerőssé válási folyamat révén megválogathatjuk, hogy kivel lépünk kapcsolatba, kiket teszünk láthatóvá az online közösségi hálózatunkban. A homlokzat, az alakítás tehát elsősorban a kapcsolatok megmutatása által létrehozott és hitelesített. (Papacharissi, 2009) A Facebookon pontosan ezért nehéz egy „álprofil” létrehozni, hiszen az ismerőseink érvényesítik, hitelesítik az online önreprezentációnkat.

Összességében tehát egyetlen, kizárólagos szerepről nem beszélhetünk a Facebookon. Több szerepünk létezik egyszerre egymás mellett, ugyanakkor bizonyos korlátok miatt, egy sem a szemtől szembeni interakciókban megmutatkozó teljességében. A közösségi oldalon tehát lehetőségünk van valamennyi általunk választott szerep eszközkészletéből felvonultatni elemeket, ugyanakkor ez a lehetőség rejti magában a legnagyobb kihívásokat is.

5. A kérdőíves adatgyűjtés eredményeinek ismertetése

A kutatás eszközéül a kérdőívet mint kvantitatív módszert választottam, mivel a téma vizsgálatának első lépéseként a lehető legtöbb adatot szerettem volna nyerni minél nagyobb, de jól körülhatárolt mintán. A jövőben azonban mindenképp szükségesnek tartom kvalitatív módszer (fókuszcsoporthozos interjú) alkalmazását is, ami további értékes eredményekkel gazdagítja a vizsgálatot. A kérdőívben zárt kérdéseket alkalmaztam, bizonyos kérdéseknél az „egyéb” válaszlehetőség tette lehetővé a kitöltők számára egyéni véleményük kifejtését⁶. A válaszadás minden esetben név nélkül történt.

5.1 Az adatfelvétel körülményei

Az empirikus vizsgálat 4 gimnáziumban zajlott: egy fővárosi elitgimnázium⁷, egy fővárosi gimnázium tömegkommunikáció és informatika specializációs osztályai, egy egyházi gimnázium, valamint egy vidéki gimnázium. Az adatfelvétel 2012 tavaszán zajlott.

A 4 résztvevő gimnázium közül 3 iskolában a tanárok és a diákok kinyomtatott kérdőívet töltöttek ki, a negyedik intézmény kifejezetten felkért, hogy online formátumban küldjem el a kérdőívet. Az adatfelvétel igen pozitív tapasztalata, hogy a diákok körében az online kitöltés eredményezte a második legnagyobb számú válaszadást (N= 94). Online formátumra tértem át egy másik iskola esetében is, mivel a tanárok praktikusabbnak és kényelmesebbnek ítélték ezt a módszert, de a diákok itt is a nyomtatott kérdőívet töltötték ki.

5.2 A diákok válaszainak ismertetése

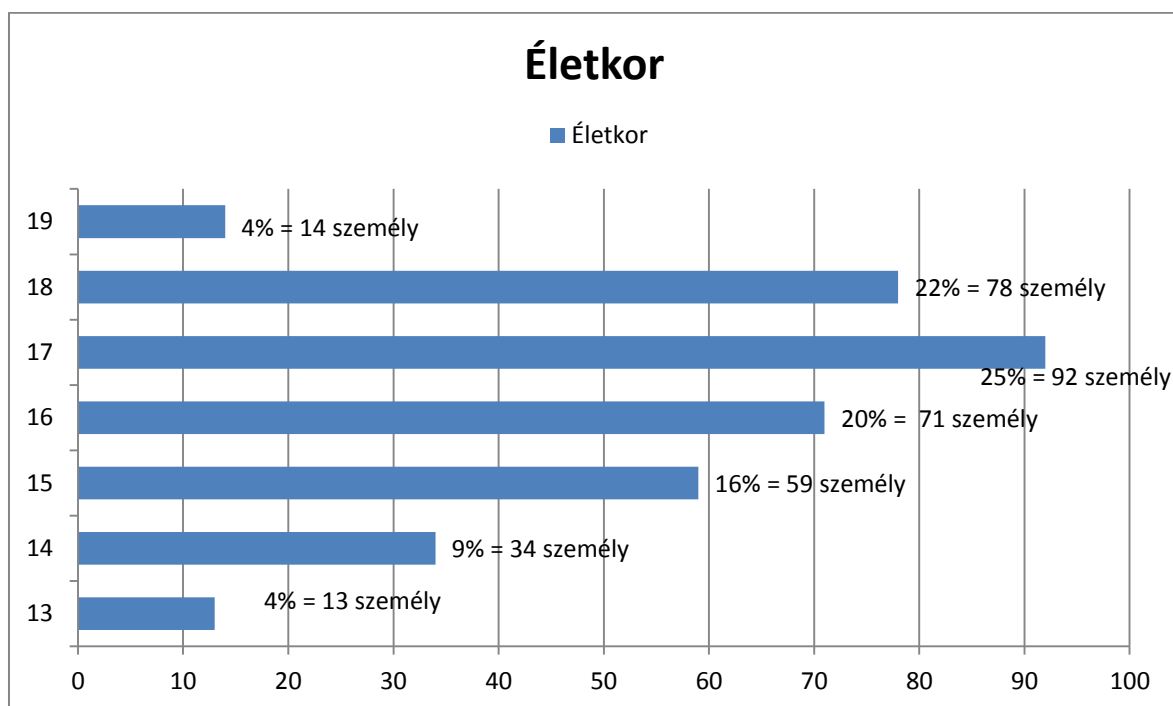
Összesen 361 érvényes válaszadás történt. Érvénytelen kitöltés mindössze 3 esetben fordult elő, 1 kitöltő nem fejezte be a válaszadást, valamint 5 olyan válaszadó kezdte el a kitöltést, akinek nincs Facebook profilja, ők a demográfiai adatokra vonatkozó kérdések után befejezték a válaszadást. Mindezt összegezve, tanulságos eredmény az az arány is, miszerint a kitöltést vállaló 370 diákból 5 személy (1,35%) nincs fent a közösségi oldalon. A kutatás és az adatfeldolgozás szempontjait figyelembe véve, értelemszerűen az imént felsorolt megkezdett, de be nem fejezett válaszadásokat, valamint a profillal nem rendelkező kitöltőket kivontam a mintából.

⁶ A kérdőív mellékletben megtalálható

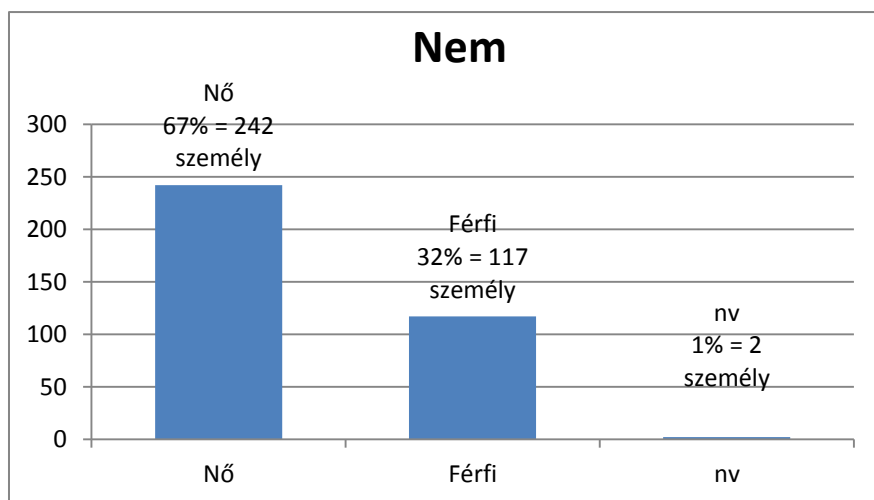
⁷ eduline.hu rangsorai alapján

Demográfiai adatok

A válaszadók életkorát tekintve a következő százalékos megoszlás tapasztalható:

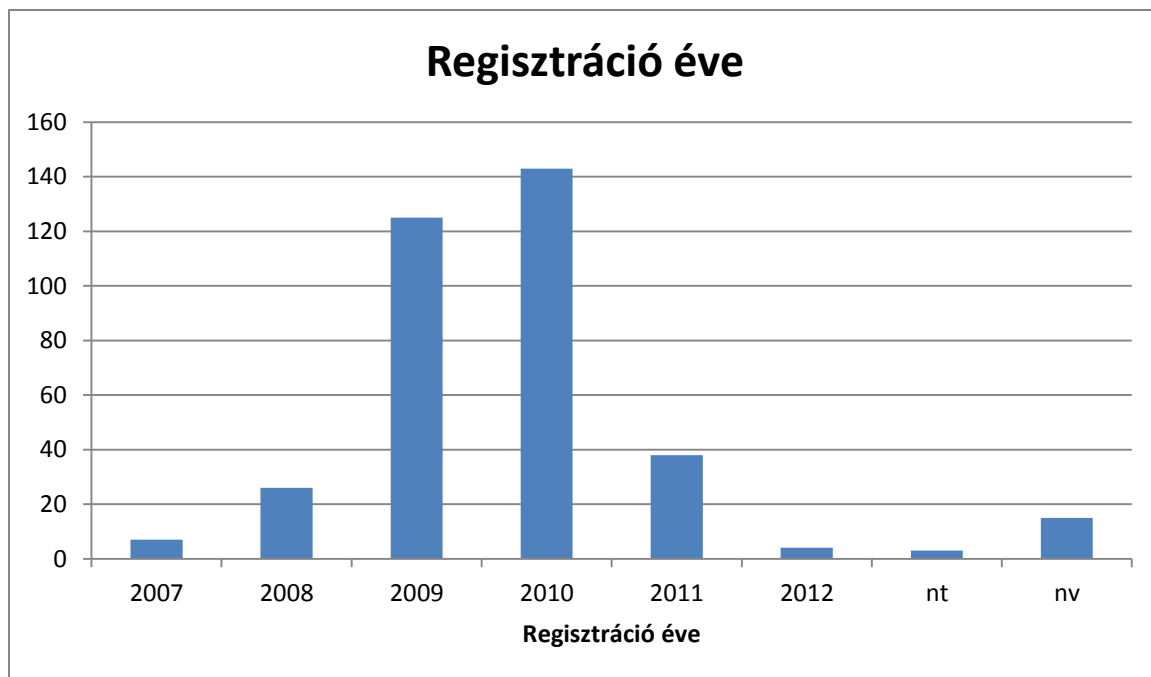

A kitöltők 67%-a nő, 32%-a férfi, 2 esetben (1%) pedig nem érkezett válasz erre a kérdésre.

Általános Facebook-felhasználói adatok

Ebben a kérdéscsoportban az első kérdés arra vonatkozott, hogy melyik évben regisztráltak a felhasználók. A következő eredményeket kaptam:

A vizsgált mintában nem szerepelt olyan felhasználó, aki 2007-nél korábban regisztrált volna. Figyelemre méltó eredmény azonban, hogy több diák esetében is 13 évesnél fiatalabb korban történt meg a regisztráció az oldalra.⁸ A mintában szereplő 13 éves (N=13) válaszadókra kivétel nélkül igaz, hogy hamarabb regisztráltak az oldalra, mint ahogy valós adatoknak megfelelő életkori határ ezt lehetővé tette, vagyis a születési év mezőben nem valódi adatot adtak meg a regisztráció során.

Ahogy a diagram adatiból láthatjuk, 2009-ben látványosan megnőtt a regisztrálók aránya a korábbi két évhez képest, majd 2010-ben érte el a csúcát. Nagyon kevés esetben, mindössze 4 személy válaszában fordult elő a 2012-es év, mint a profil létrehozásának dátuma.

A regisztráció motivációjának, okának felderítésére vonatkozott a következő kérdés. A leggyakrabban említett válasz értelmében az egyszerűbb kapcsolattartás barátokkal, ismerősökkel a legfőbb ok (N=164). A második leggyakoribb válasz a kíváncsiság (N=133), majd a „nem akartam kimaradni belőle” válaszlehetőség (N=60). Mindössze 14 esetben fordult elő az elvárásoknak való megfelelés tényezője, 5 esetben nem érkezett válasz, 11 esetben pedig valamilyen egyéb okot jelöltek meg, amelyek közül néhány típust felsorolásszerűen kiemelnék: „Farmville játék miatt”, „egy haverom felrakott”, „kellett valami”, „csak úgy”.

⁸ A Facebook felhasználó szabályzat értelmében a regisztráció alsó korhatára 13 év.

A használati szokások esetében a leggyakrabban elem a kapcsolattartás, 327 esetben szerepel ez a válasz, amit a tájékozódás, információgyűjtés követett (N= 210). 64 esetben jelölték az idő mulatását, mint válaszlehetőséget, illetve 26 esetben jelent meg a játék, mint meghatározó használati szempont. 4 esetben adott meg kitöltő egyéb válaszlehetőséget, amely a következőt fedte: semmi; munka; elkérem a leckét; humoros linkek böngészése; inspirációforrás.

A bejelentkezés gyakoriságát tekintve a vizsgált felhasználók túlnyomó többsége (N=218) naponta többször is bejelentkezik az oldalra. 87 válaszadó naponta egyszer jelentkezik be, 30 felhasználó hetente többször, 14 kitöltő pedig hetente egyszer. 6 felhasználó mindössze kéthetente jelentkezik be, ketten havonta egy-két alkalommal, három esetben pedig nem érkezett válasz erre a kérdésre.

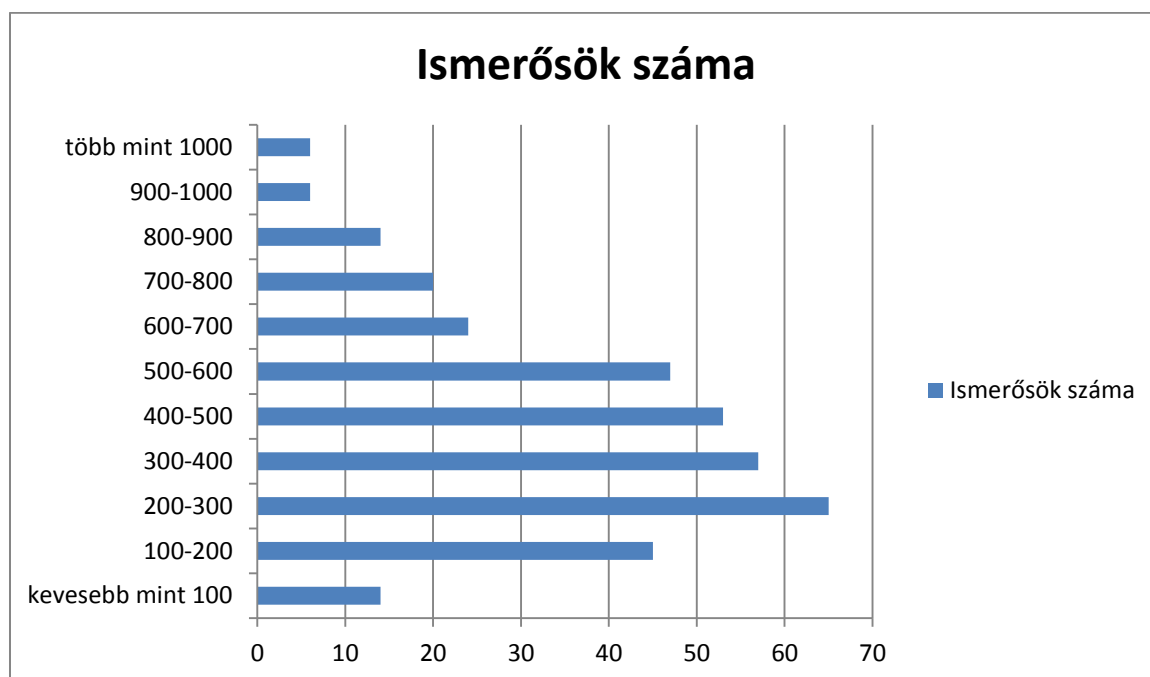
A felhasználók 21%-a (N=77) saját bevallása szerint egy bejelentkezés alkalmával 5-10 percet tölt a Facebookon. 10-20 perc közötti időtartam a válaszadók 20%-ára jellemző, 20-30 percet 14%-uk (N=50) tölt egy alkalommal az oldalon, 46-an több mint egy órát töltenek egyszerre a Facebookon, 45-en pedig a nap nagy részében be vannak jelentkezve. 32-en nem figyelik, hogy mennyi időt töltenek egy alkalommal az oldalon. Egy esetben nem érkezett válasz a kérdésre.

Arra a kérdésre, hogy tanórák alatt használják-e a diákok a Facebookot, 76,5%-os arányban (N=276) nemmel válaszoltak a kitöltők. 11,6%-uk (N=42) adta a következő választ: igen, be vagyok jelentkezve, de nem vagyok aktív. A válaszadók 9,4%-a (N= 34) órán nincs bejelentkezve, csak szünetben lép be. 2,5% (N=9) válaszolta azt, hogy be van jelentkezve tanóra alatt is, és aktív.

A válaszadók 62%-a (N=224) vallja magát tudatos Facebook-felhasználónak, 7,5%-uk (N=27) nem vallja magát tudatos felhasználónak. A kitöltők 30%-a saját bevallása szerint nem tudja, mit jelent tudatos felhasználónak lenni. 2 esetben (0,5%) nem érkezett válasz a kérdésre.

Az ismerősi kapcsolatokra vonatkozó kérdéskör

Ebben a kérdéscsoportban az első kérdés az ismerősök számára vonatkozott.

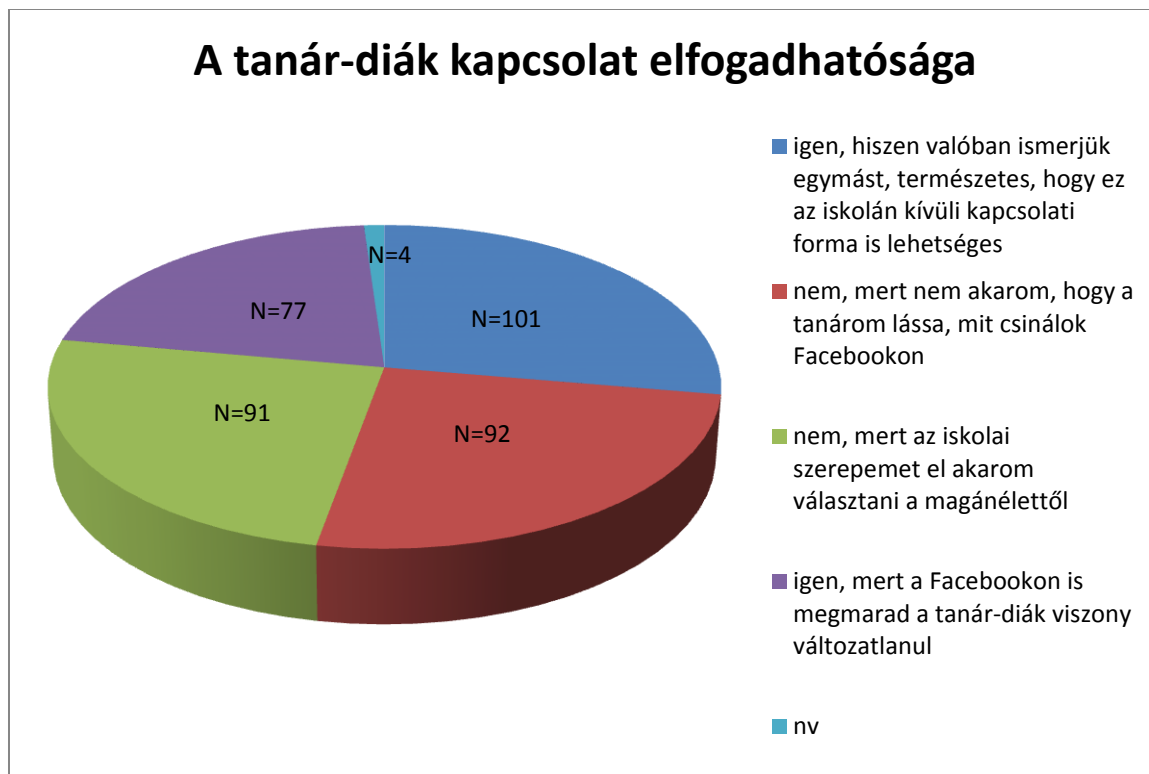

Ahogy az a táblázatban is látható, a kitöltők többségének, 64,8%-ának 500 vagy annál kevesebb ismerőse van a közösségi oldalon. A legnagyobb arányú (N=65) válasz a 200-300 közötti ismerősszám, de igen kis eltérés tapasztalható az 500 alatti tartományok között. 2 válaszadó nem tudta megjelölni ismerősei számát száz-as nagyságrendben, 2 esetben pedig nem érkezett válasz erre a kérdésre.

Az online kapcsolatteremtés jellemzőinek tekintetében az ismerősök keresésének sajátosságait is igyekeztem felderíteni vizsgálatomban. A válaszadók 53%-a (N=191) tudatosan keres meg bizonyos személyeket a közösségi oldalon, 30% (N=108) nem keres tudatosan, de sokszor véletlenül talál rá személyekre, 17% (N=62) pedig nem foglalkozik személyek keresésével. A válaszadók 71,7%-a (N=259) nem szokta átböngészni a rendszer által felkínált lehetséges ismerősöket, 27,5% (N=99) csak tudatosan keres ismerősöket vagy őt jelölik, nem foglalkozik a lehetséges ismerősök listájának böngészésével. 3 esetben (0,8%) nem érkezett válasz erre a kérdésre. A kutatásban résztvevők 56,5%-ára (N=204) inkább az ismerősnek jelölés fogadása jellemző, mintsem kezdeményezése. 40,7%-nál (N=147) körülbelül fele-fele a kapcsolat kezdeményezésének és fogadásának aránya. Mindössze 2,2% (N=8) inkább kezdeményezője a kapcsolatnak a közösségi oldalon. 0.3% nem válaszolt erre a kérdésre.

Az online tanár-diák kapcsolat jellemzői

E kérdéskörben először arra kerestem választ, hogy elfogadhatónak tartják-e a diákok a közösségi oldalon. A következő válaszok érkeztek erre a kérdésre⁹:

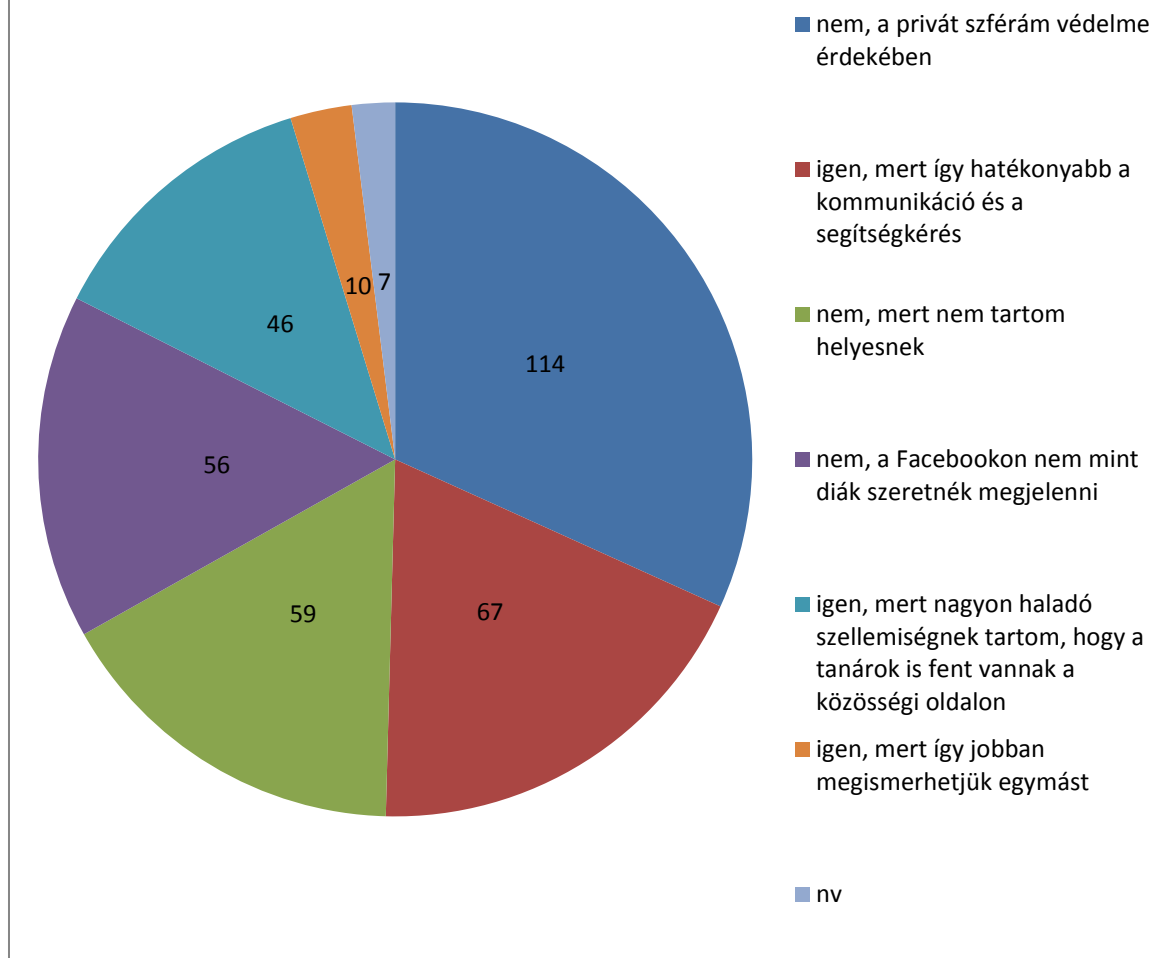

A válaszadók 61%-a szerint (N=220) az ismeretség a Facebookon nem változtat a valós tanár-diák kapcsolaton. Ezzel szemben 38%-uk gondolja úgy, megváltozik a valós kapcsolat. 4 esetben nem érkezett válasz a kérdésre.

A tanárok bejölésével kapcsolatban a leggyakrabban jelölt válasz értelmében a diákok nem jelölik tanáraikat a privát szférájuk védelme érdekében (N=114). A többi válaszlehetőség gyakorisága között viszonylag kis különbségeket tapasztaltam, köztük éppúgy előfordulnak negatív, mint pozitív válaszok.

⁹ Volt olyan kitöltő, aki több válaszlehetőséget is megjelölt, így az összesítésben mindkét választ fel kellett tüntetnem.

Bejelölik-e a tanárokat a diákok?

Három esetben a kitöltők egyetlen válaszlehetőséget sem jelöltek, hanem saját válaszukat adták meg, amelyek a következők voltak: „Nem vagyok rájuk kíváncsi” /a tanárokra/, „Csak szimplán nem”, ez utóbbi két esetben jelent meg válaszként.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy amennyiben bejelölik a diákok a tanáraikat, mi alapján döntenek el, hogy kit.¹⁰ A válaszadók 40%-a (N=146) rokonszenv alapján választja ki, hogy kit jelöl ismerősnek tanárai közül. 24,4%-uk (N=88) nem válogat, 6,4%-uk (N=23) az órák alapján, 7,7%-uk (N=28) pedig egyéb tényezők alapján dönt. Az egyéb válaszok között a legtöbb esetben az alapvető jobb, közvetlenebb kapcsolat jelent meg, valamint többször említették a válaszadók a könnyebb kommunikáció, elérhetőség fontosságát.

¹⁰ Erre a kérdésre több diák válaszolt, mint akik az előző kérdésre igennel válaszoltak.

Következtetésként tehát levonható, hogy a valós kapcsolat minősége komolyan meghatározó az online ismeretség kialakításában is.

Abban az esetben, ha a tanárok jelölik be diákjaikat, a kitöltők 45%-a (N=162) természetesen visszaigazolja a felkérést, míg 34%-uk (N=123) csak udvariasságból igazol vissza. 19% (N=69) pedig nem fogadja el a felkérést. 7 esetben nem érkezett válasz erre a kérdésre. 46,5% (N=168) mindenkit visszaigazol, 41,3% (N=149) azonban megválogatja, hogy kit igazol vissza.¹¹ 3 esetben jelölték az egyéb válaszlehetőséget, de nem került részletesebb kifejtésre a válasz.

A válaszadók 90,6%-a (N= 327) a Facebookot inkább kommunikációs eszköznek tekinti, míg 5%-uk (N=18) inkább egy olyan színtérnek, ahol önmagukról adhatnak hírt. 3% (N=11) mindkét lehetőséget egyformán meghatározónak ítéli, 5 esetben pedig nem érkezett válasz erre a kérdésre.

A kommunikációs szokások jellemzői a Facebookon

A válaszadók 86%-a (N= 311) a Facebook üzenet és chat funkcióit egyaránt használja ismerőseivel való kapcsolattartás során, 12% (N=44) inkább az üzenetváltást részesíti előnyben és csak ritkán chatel, 2% (N=9) pedig nem kedveli egyik funkciót sem.

A diákok 45,7%-a (N=165) csak abban az esetben tartja elfogadhatónak a Facebookon történő kommunikációt a tanárokkal, ha nagyon sürgősen kell őket elérniük. 28,8%-uk (N=104) számára elfogadható ez a kapcsolatfelvétel, mivel a Facebook is egy kommunikációs színtér, de inkább e-mailt írnak a tanáraiknak. 15%-uk (N=54) egyáltalán nem tartja elfogadhatónak a közösségi oldalon zajló kommunikációt, 9,7% (N=35) szerint azonban napjainkban ez már megszokott, így természetesnek veszik. 2 esetben a válaszadók két válaszlehetőséget is megjelöltek, az így összevont válaszok értelmében az egyik kitöltő egyáltalán nem veszi fel a kapcsolatot tanáraival, csak ha nagyon sürgősen kell elérnie őket, a másik válaszadó pedig természetesnek tekinti a Facebookon zajló kommunikációt a tanárokkal, de bizonyos esetekben inkább e-mailt ír.

A következő kérdésre adott válaszokból kiderül, hogy a tanárokkal való online kommunikáció esetében a diákok inkább az üzenetváltást részesítik előnyben a Facebookon, 119 kitöltő jelölte meg ezt a válaszlehetőséget. 94 kitöltő az üzenetváltást és a chatelést is egyaránt

¹¹ 3 esetben adták meg a kitöltők válaszként, hogy nem jelölik be őket tanárok.

lehetségesnek tartja. 90 válaszadó csak az üzenetváltást tartja elfogadhatónak, de azt is csak nagyon kivételes esetekben. 17 válaszadó a chatet teljes mértékben elutasítja.

Az elfogadható kommunikációs módokon túlmutatóan azonban 216 kitöltő csak válaszol, ha kap üzenetet tanároktól, de nem ő kezdeményezi a kapcsolatfelvételt. Ugyanez igaz a chatre is, 58 válaszadó reagál, amennyiben egy tanár ír chaten, de soha nem kezdeményező. 36 diák szokott írni üzenetet tanárainak, és 12 diák chaten is kezdeményezi a beszélgetést tanárokkal.

A Facebookon zajló kommunikáció tárgya 189 válaszadó szerint kizárólag iskolai ügyekre vonatkozik, általában a tananyaggal kapcsolatban kérnek segítséget. 99 kitöltő az iskolai ügyek mellett nem zárja ki a személyesebb témák felmerülésének lehetőségét sem, 21 diák pedig csak kötetlen beszélgetés terepének tekinti a Facebookot.

Online környezetben a diákok közül 106-an tartják elfogadhatónak a tegeződést a tanárok részéről, amennyiben az iskolában magázó formát használnak, 144-en pedig a név használata helyett becenév használatát is elfogadják. A vulgáris kifejezések használatát 17-en ítélték elfogadhatónak.

A mintában szereplő diákok 75%-a (N=273) nem lájkolja a tanárok posztjait, 21%-uk (N=77) igen. 11 esetben nem érkezett válasz erre a kérdésre. Arra a kérdésre, hogy a tanárok lájkolják-e a diákok posztjait, 255 esetben (70%) nemmel válaszoltak, 91 esetben (25%) pedig igennel. 13 kitöltő nem válaszolt erre a kérdésre.

5.3 Tanári válaszok

28 tanár töltötte ki a kérdőívet a 4 iskolában. A válaszadók között voltak olyan pedagógusok is, akik nincsenek fent Facebookon, jelen esetben ők nem szerepelnek a mintában.

Két fontos tapasztalatot mindenképp érdemesnek tartok kiemelni: ahogy a minta elemszáma is mutatja, többnyire elzárkózó magatartás volt jellemző a válaszadással kapcsolatban. Ennek okai sokfélék lehetnek, egyértelműen nem jelenthetem ki, hogy kifejezetten a kutatás témája miatt tapasztalható, egyetlen helyzetben kaptam olyan választ, miszerint Facebook-kal kapcsolatos kérdőívet inkább nem töltene ki az illető. Ugyanakkor ez az egy eset sem jelenti azt, hogy mások nem a téma természete miatt utasították vissza a válaszadást. A másik jelenség, amelyet érdemesnek tartok kiemelni, az online kitöltés. Az egyik iskola kifejezetten megkért, hogy csak online kitölthető formátumú kérdőívet küldjek el, amit majd továbbítanak a diákok és a tanárok felé. Míg a diákok körében kifejezetten eredményesnek mutatkozott ez a módszer (a második legtöbb kitöltés), addig a tanárok körében nem született magasabb arányú kitöltés online sem. Egy másik gimnáziumban a tanárok esetében szintén online kérdőív került továbbításra, mivel a nyomtatott kérdőív kitöltése eredménytelennek bizonyult. Végül ebben az esetben is alacsony volt a válaszadók aránya.

A kutatás kezdetén szándékomban állt figyelembe venni a tanított tantárgyat is, végül a nem túl magas elemszám miatt ezt a szempontot szintén elvetettem, valamint több esetben kifejezetten ennek a kérdésnek a kihagyása volt a feltétele a válaszadásnak.

A nemek szerinti arány: 19 nő és 9 férfi válaszolt a kérdésekre. A legfiatalabb válaszadó tanár 26 éves volt, a legidősebb 57. Az életkor szerinti megoszlást a következő táblázat szemlélteti:

26-30 közötti	30-40 közötti	40-50	50-60 közötti
4 személy	12 személy	6 személy	6 személy

A regisztráció évére vonatkozó kérdés esetében a tanárok esetében hasonló tendenciákat tapasztaltam, mint a diákoknál: nem szerepelt a mintában olyan kitöltő, aki 2007-nél korábban regisztrált volna, illetve 2010-ben szintén látványosan növekedett a regisztrációk száma a korábbi és az azt követő évekhez képest.

A regisztráció okai kérdés esetében a legtöbbet megjelölt válasz a kapcsolatfelvétel régi ismerősökkel (N=10), valamint ugyanilyen arányban az egyszerűbb kapcsolattartás barátokkal, ismerősökkel (N=10). Mivel nem volt kizárva a több válasz megjelölésének lehetősége, néhány kitöltő nem csak egy lehetséges választ adott meg, de a több megjelölt válasz között a kis mintában szoros korrelációt nem lehet felfedezni. A két leggyakoribb válasz megerősíti (nem váratlan módon), hogy a Facebook valóban a meglévő kapcsolataink fenntartására szolgáló eszköz. Különösen, ha figyelembe vesszük a következő kérdésre adott válaszokat, amelyből kiderül, hogy a válaszadók nagy része (N=21) a Facebookot elsősorban kapcsolattartásra használja. A regisztráció okai között második leggyakrabban említett lehetőség a 'tanítványok miatt' fordult elő, összesen 7 esetben. Mindenképpen figyelemre méltó, hogy ez a tényező mint motiváció megjelenik.

A kapcsolattartás mellett a tájékozódás, információgyűjtés is jelen van a használatban, 4 esetben volt egyedül ez a válasz megjelölve, 8 esetben mindkettő. Egy esetben nem érkezett válasz erre a kérdésre, egy esetben pedig 'igazából alig használom' választ adott a kitöltő (érdekes viszont, hogy mégis hetente többször 5-10 percet tölt Facebookon, ami az alig használathoz képest egy gyakori bejelentkezésnek tekinthető). A használat kérdésében itt feltételezhetően megjelenik az aktív és passzív használat különbsége, hisz a hetente többszöri 5-10 perc jelentheti azt, hogy az illető csak átnézi a hírfolyamot, de ő maga nem posztol, valamint esetleg válaszol üzenetekre, jelölésekre.

A Facebook-használat gyakoriságát tekintve 7 esetben naponta többször, 6 esetben naponta egyszer, 4 esetben hetente egyszer, 4 esetben hetente többször, 1 esetben havonta 1-2

alkalommal, 4 esetben ennél ritkábban jelentkeznek be Facebook-ra. Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a tanárok nagy többsége rendszeres Facebook használónak tekinthető. A válaszadók 22 esetben az egy alkalommal Facebookon töltött időt 5-10 percen jelölték meg, 2 esetben 10-20 perc, 1 esetben 20-30 perc, 1 esetben több mint 30 perc, 1 esetben több mint egy óra, szintén 1 esetben nem tudja, nem figyeli.

Arra a kérdésre, hogy a válaszadók tudatos felhasználónak tartják-e magukat 10 esetben igennel, 16 esetben nemmel válaszoltak, egy esetben jelölte egy kitöltő a „nem tudom, mit jelent tudatos felhasználónak lenni” válaszlehetőséget, egy esetben pedig nem érkezett válasz erre a kérdésre.

Az ismerősök számát tekintve 400 alatti szám mondható tipikusnak, 19 kitöltőnek van ilyen számú ismerőse, persze eltérések ezen belül tapasztalhatók: 6 esetben 100-200, 5 esetben kevesebb mint 100, 4 esetben 200-300, szintén 4 esetben 300-400 közötti ez a szám. 3 esetben van 1000-nél is több ismerőse a megkérdezetteknek. 1 esetben 500-600, 1 esetben 600-700, 1 esetben 700-800, 1 esetben 800-900 közötti a szám.

A kapcsolatok kezdeményezése/fogadása/kezelése tekintetében a következő eredményeket kaptam: a válaszadók többségét (N=12) nem foglalkoztatja a személyek keresése Facebookon, vagy csak tudatosan keresnek meg bizonyos személyeket (N=9). 22 válaszadó nem böngészi át a rendszer által felkínált lehetséges ismerősöket, 6 személy igen. Ez utóbbi eredmény összefügg az előző kérdésben azzal a válaszlehetőséggel, mely szerint véletlenül ráakadnak lehetséges ismerősökre, 7-en jelölték ezt a választ. 24 esetben inkább a megkérdezetteket jelölik ismerősnek, 3 válaszadónál körülbelül egyenlő arányú az ismerősnek jelölés kezdeményezése és fogadása, 1 esetben inkább a válaszadó jelöl.

A Facebookon kialakuló tanár-diák kapcsolatot 21 válaszadó elfogadhatónak ítéli, 9 kitöltő azért, mert a Facebookon is megmarad a tanár-diák kapcsolat változatlanul, 12 kitöltő pedig azért, mert valóban ismerik egymást, így természetes, hogy ez az iskolán kívüli kapcsolati forma is lehetséges. A válaszadók tehát többnyire nyitottan viszonyulnak a kérdéshez. 2 esetben a tanári szerep nem engedi ezt a kapcsolati formát, 4 esetben a kitöltők a tanári szerepet el kívánják választani a magánélettől. 1 esetben nem kaptam választ erre a kérdésre.

Miközben a Facebookon elfogadhatónak ítélik a tanár-diák viszonyt, a tanárok többnyire nem kezdeményezik az online kapcsolatot. 6 esetben válaszoltak igennel arra a kérdésre, hogy bejelölik-e tanítványaikat. 3 esetben azért, mert így hatékonyabb a tanári munka, 2 esetben

azért, mert szeretnék tudatni a diákokkal, hogy részt akarnak venni abban, ami a diákok számára fontos, 1 esetben pedig azért, mert a közösségi oldal lehetőséget kínál arra, hogy jobban megismerjék egymást. 18 esetben válaszoltak nemmel a kitöltők, 3 esetben nem a megadott válaszlehetőségek közül választva, 4 esetben azért nem, mert etikátlannak tartják, 6 esetben azért nem, mert a Facebookon nem tanárként szeretnének megjelenni, szintén 6 esetben a privát szféra védelmének érdekében. 3 esetben nem érkezett válasz erre a kérdésre.

Az igennel válaszolók közül ketten nem válogatják meg, hogy a diákok közül kiket jelölnek be, 1 esetben szimpátia alapján történik a jelölés, 2 kitöltő nem válaszolt, egy kitöltő azokat a diákokat jelöli be, akikkel eleve szorosabb munkaviszonyban van.

Abban az esetben, ha az online kapcsolat kezdeményezői a diákok, két kivétellel minden kitöltő (N=26) elfogadja a jelölést. A kitöltők közül 16-an minden jelölést visszaigazolnak a diákok részéről, 9-en megválogatják, hogy kit igazolnak vissza, 1 esetben egyéb választ kaptam erre a kérdésre („igen, akit ismerek”).

A profilon megadott személyes adatok közül leggyakoribb a privát e-mail cím (N=9), családtagok (N=7), 6 esetben a kapcsolati státusz feltüntetése, szintén 6 esetben a lakcím megadása is szerepelt, és 3 kitöltő adja meg az iskolai e-mail címét. Mobiltelefonszámot senki nem tesz nyilvánossá a profilján. 8 kitöltő a megadott válaszlehetőségek közül egyet sem jelölt meg.

A verbális adatok esetében 13 személy a megadott válaszlehetőségek közül egyet sem jelölt, mint amit feltüntetne az adatlapján. A leggyakoribb feltüntetett elem az érdeklődési körök megadása, 3 esetben a példaképek, inspiráló személyek, 2 esetben vallási nézet (egyik sem az egyházi középiskola tanárai közül), 1 esetben egyéb válasz jelölve, de nem sorolt fel más megadott információkat.

A megadott vizuális adatok kérdésének vizsgálata során a következő eredmények születtek: 7 kitöltő nem jelölt egyetlen válaszlehetőséget sem, 13 kitöltő mindössze egy profilképet tölt fel magáról. 8 válaszadó feltölt nyaralási és szabadidős fotókat, fényképeket a családdal, valamint a válaszaik között 4 esetben került említésre a „fényképek a tanítványaimmal”, és 3 esetben a „fényképek az iskolai életéről” kategória.

18 kitöltő esetében csak az ismerősök számára látható teljes mértékben a profil és a megadott információk, 9 válaszadónak teljesen nyilvános a profilja, 1 esetben nincs válasz erre a kérdésre.

A Facebook által felkínált kommunikációs lehetőségek tekintetében a megkérdezettek közül 9-en használják az üzenetküldést és a chatet is kapcsolattartásra az ismerősökkel, 13-an inkább az üzenetküldést részesítik előnyben és csak ritkán chatelnek, 6 válaszoló nem kedveli ezeket a funkciókat és nem is használja.

A megkérdezett tanárok közül többen nyitottak arra, hogy Facebookon kommunikáljanak a diákokkal. 7 válaszadó szerint ez napjainkban már teljesen természetes és megszokott, 10 válaszadó szintén elfogadott kommunikációs színtérnek tekinti, bár inkább az e-mailt részesíti előnyben. 6 kitöltő csak kivételes esetben tartja elfogadhatónak, ha nagyon sürgősen kell a diáknak elérniük. 3 válaszadó egyáltalán nem tartja elfogadhatónak, 2 esetben nem érkezett válasz. A kommunikáció formáját tekintve 7 esetben csak az üzenetváltást tartják elfogadhatónak, de azt is csak kivételes esetben. 8 megkérdezett inkább az üzenetváltást preferálja, 11 válaszadó pedig az üzenetváltást és a chatet is elfogadhatónak tartja. Mindezek mellett fontos megjegyezni, hogy senki nem jelölte azt a válaszlehetőséget, miszerint a chat teljesen kizárva.

A kommunikáció kezdeményezésének vizsgálatakor a megkérdezettek közül 12-en azt a választ adták, hogy ha írnak a diákok üzenetet, arra válaszolnak, de ők maguk nem írnak a tanítványoknak. 10-en maguk is szoktak kezdeményezni. 5-en chatelnek is diákokkal, de ők maguka soha nem kezdeményezik a chat beszélgetést, csak válaszolnak, amennyiben a diákok írnak. 1 válaszadó szokott maga is írni chaten a diákoknak. Ennél, illetve a következő kérdésnél volt olyan válaszadó, aki több lehetőséget is megjelölt.

A Facebookon zajló kommunikáció témáját illetően a következőképpen vélekednek a megkérdezett tanárok: 10 esetben többnyire iskolai ügyek, de akár személyesebb témák is felmerülhetnek, 8 esetben iskolai ügyek, de ezen belül bármiben szívesen segítenek és válaszolnak bármilyen kérdésre, 6 esetben csak iskolai ügyek a legszűkebb keretekben, 2 esetben csak kötetlen beszélgetés szerepelt mint megjelölt válasz.

A Facebookon zajló beszélgetés nem lép ki a formális, megszokott keretektől, nem váltanak tegező formára, 2 kitöltő jelezte, hogy elfogadja a becenév használatát a diákok részéről.

A kitöltők 7 esetben válaszoltak igennel, 20 esetben nemmel arra a kérdésre, miszerint lájkolják-e azokat a posztokat, amelyeket a diákok tesznek ki, 1 esetben nem kaptam választ erre a kérdésre. 15 megkérdezett esetében lájkolják a diákok az ő posztjaikat, 12 válaszadónál nem, 1 esetben szintén nincs válasz. Mivel a kutatás jelen fázisában a posztolási szokásokkal

kapcsolatos kérdést nem tartalmazott a kérdőív, így nem lehet biztosan tudni, hogy amiatt nem lájkolnak a diákok, mert nincsenek posztok, vagy más okok húzódnak ennek hátterében

Összefoglalás

A dolgozatban a Facebookon kialakuló tanár-diák kapcsolat alapvető jellemzőit vizsgáltam abból a kérdésből kiindulva, hogy a mediatizált szerepek hogyan formálódnak közösségi oldal digitális környezetében az egyéni döntések, a társas normák, és technológiai jellemzők mentén.

Az empirikus kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a Facebookon nem olyan kapcsolat alakul ki tanárok és diákok között, amely minden normát és szabályt nélkülözne, illetve nem egy teljesen új, korábban nem tapasztalt kapcsolati minőség alakul ki, mivel a már meglévő jó viszony több esetben meghatározó feltétele az online ismeretség létrejöttének is.

Jelen dolgozat egy több lépésből álló kutatási folyamat első, megalapozó fázisának eredményeit ismertette. Számos lehetséges folytatási irány rajzolódott ki, amelyek további kutatást igényelnek, többek között a tanári közösségi médiahasználat részletesebb és mélyebb megismerése.

Irodalomjegyzék

boyd, d. m., & Ellison, N. B. (2007): Social network sites: Definition, history, and scholarship. In: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1)

Child, Jeffrey T. & Petronio, Sandra: Unpacking the Paradoxes of Privacy in CMC Relationships: The Challenges of Blogging and Relational Communication on The Internet. <http://www.heinz.cmu.edu/~acquisti/shb/Petronio.pdf> Utolsó letöltés: 2013. február 11.

Goffman, Erving [1959] (2000): Az én bemutatása a mindennapi életben. Thalassa Alapítvány – Pólya Kiadó

Lister et al. (2009): New Media. A Critical Introduction. London: Routledge.

Mead, George Herbert (1973): A pszichikum, az én és a társadalom. Budapest: Gondolat

Miller, Vincent (2011): Understanding Digital Culture. Los Angeles, CA: Sage

Papacharissi, Zizi (2009): The virtual geographies of social networks: a comparative analysis of Facebook, LinkedIn and ASmallWorld. In *New Media & Society* Vol.11(1-2)

Prensky, Marc (2001): Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon, (MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October.

<http://www.marcprensky.com/writing/prensky%20-%20digital%20natives,%20digital%20immigrants%20-%20part1.pdf>

Silverstone, Roger (2010): Médiaerkölcs. Budapest: Napvilág Kiadó Kft.

Tóth-Mózer Szilvia – Lévai Dóra (2011a): Az online közösségi oldalon lévő tanár-diák kapcsolat kezdeményezése és fogadása metaforák tükrében. In: *Oktatás-Informatika* 2011/1-2.

<http://www.oktatas-informatika.hu/2011/12/toth-mozer-szilvia-levai-dora-az-online-kozossegi-oldalon-levo-tanar-diak-kapcsolat-kezdemenyezese-es-fogadasa-a-metaforak-tukreben/>

Tóth-Mózer Szilvia – Lévai Dóra (2011b): Az oktatási és nevelési folyamat kiterjesztése online közösségi felületekre. In: *Hungarian Educational Research Journal* 2011/1. szám <http://herj.hu/2011/07/toth-mozer-szilvia-es-levai-dora-az-oktatasi-es-nevelesi-folyamat-kiterjesztese-online-kozossegi-feluletekre/>

Van den Berg, Bibi (2009): The Situated Self. Identity in a world of Ambient Intelligence. Phd Dissertaion.

<http://repub.eur.nl/res/pub/15586/Van%20den%20Berg%20-%20Dissertation%20-%20final%20-%20march%202009.pdf> Utolsó letöltés: 2013. március 20.

Váriné Szilágyi Ibolya (1994): G. H. Mead eredeti szerepfogalma és későbbi változásai. In: *Szociológiai Szemle*, 4, 3-20.

Veszelszki Ágnes (2011): Image and Self-representation. In: Benedek, András; Nyíri, Kristóf (eds.): Images in Language. Metaphors and Metamorphoses. Visual Learning Vol. 1. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang. 125–136.

Melléklet

1. Tanári kérdőív

2. Életkor:
3. Nem:
4. Milyen szakos tanár?
5. Mióta van fent Facebookon?
6. Honnan értesült a Facebookról?
 - ☐ interneten olvastam róla
 - ☐ televízióban láttam, rádióban hallottam, újságban olvastam
 - ☐ barátoktól, ismerősöktől
 - ☐ családban meséltek róla (ha igen, kicsoda:.....)
 - ☐ kollégáktól
 - ☐ egyéb:.....
7. Miért döntött úgy, hogy regisztrál?
 - ☐ ezt várták tőlem
 - ☐ kíváncsiság
 - ☐ nem akartam kimaradni belőle
 - ☐ kapcsolatfelvétel régi ismerősökkel
 - ☐ egyszerűbb kapcsolattartás barátokkal, ismerősökkel
 - ☐ a tanítványok miatt
 - ☐ egyéb:.....
8. Mire használja a Facebookot? (több válasz megjelölése is lehetséges)
 - ☐ kapcsolattartás
 - ☐ tájékozódás, információgyűjtés
 - ☐ játék
9. Milyen gyakorisággal jelentkezik be?
 - ☐ naponta többször
 - ☐ naponta egyszer
 - ☐ hetente egyszer
 - ☐ hetente többször
 - ☐ kéthetente
 - ☐ kéthetente többször
 - ☐ havonta 1-2 alkalommal
 - ☐ ritkábban
10. Egy alkalommal mennyi időt tölt Facebookon?
 - ☐ 5-10 percet
 - ☐ 10-20 percet
 - ☐ 20-30 percet
 - ☐ több, mint 30 percet
 - ☐ több, mint egy órát
 - ☐ nem tudom, nem figyelem
11. Tudatos Facebook-használónak tartja magát?

- igen
 - nem
 - nem tudom, mit jelent tudatos felhasználónak lenni
12. Hány ismerőse van Facebookon?
- kevesebb, mint 100
 - 100-200 között
 - 200-300 között
 - 300-400 között
 - 400-500 között
 - 500-600 között
 - 600-700 között
 - 700-800 között
 - 800-900 között
 - 900-1000 között
 - több, mint ezer (ha igen, mennyi:.....)
13. Tudatosan keres ismerősöket név szerint?
- igen, legtöbbször tudatosan keresek meg bizonyos személyeket
 - nem, de sokszor véletlenül rátalálok személyekre
 - nem, nem foglalkoztat a személyek keresése
14. Szokott böngészni a rendszer által felkínált ismerősök között?
- igen, át szoktam nézni, hogy kik a lehetséges ismerősök
 - nem, nem fordítok erre időt, csak tudatosan keresek, vagy pedig engem jelölnek
15. Inkább Ön jelöl ismerősöket vagy Önt jelölik?
- inkább én jelölök
 - inkább engem jelölnek
 - körülbelül fele-fele arányban
16. Elfogadhatónak tartja-e a tanár-diák viszonyt a Facebookon?
- igen, mert a Facebookon is megmarad a tanár-diák viszony változatlanul
 - igen, hiszen valóban ismerjük egymást, természetes, hogy ez az iskolán kívüli kapcsolati forma is lehetséges
 - nem, a tanári szerep nem engedi meg, hogy a Facebookon ismerősök legyünk
 - nem, a tanári szerepet szeretem elválasztani a magánéletemtől
17. Ön szerint, változtat-e a valós tanár-diák kapcsolaton a Facebook-ismeretség?
- igen
 - nem
18. A tanítványait be szokta-e jelölni?
- igen, mert így jobban megismerhetjük egymást
 - igen, mert így hatékonyabb lesz a tanári munkám
 - igen, mert szeretném, ha tudnák, hogy részt akarok venni abban, ami nekik fontos
 - nem, mert etikátlannak tartom
 - nem, a privát szférám védelme érdekében
 - nem, a Facebookon nem mint tanár szeretnék megjelenni

19. Amennyiben bejelöli egy diákját, mi alapján választja ki, hogy kit?
- ☐ nem válogatok
 - ☐ rokonszenv alapján
 - ☐ akinek az eredményei jobbak
 - ☐ aki órán aktívabb
 - ☐ egyéb alapján:
20. Ha a diákok bejelölik, akkor visszaigazolja-e őket?
- ☐ igen
 - ☐ nem
21. Ha a diákok bejelölik, visszaigazol mindenkit vagy válogat?
- ☐ nem, mindenkit visszaigazolok
 - ☐ igen, megválogatom, hogy kit igazolok vissza
 - ☐ egyéb:
22. Milyen személyes adatokat ad meg a profilján? (több válasz megjelölése is lehetséges)
- ☐ lakcím
 - ☐ mobilszám
 - ☐ privát e-mail cím
 - ☐ iskolai e-mail cím
 - ☐ kapcsolati státusz (ha igen, párja neve: igen nem)
 - ☐ családtagok
23. Milyen verbális adatokat ad meg magáról? (több válasz megjelölése is lehetséges)
- ☐ vallási nézet
 - ☐ ideológiai nézet
 - ☐ politikai nézet
 - ☐ érdeklődési körök
 - ☐ példaképek, inspiráló személyek
 - ☐ egyéb:
24. Milyen vizuális adatokat ad meg magáról? (több válasz megjelölése is lehetséges)
- ☐ egy profilkép
 - ☐ több fénykép magamról
 - ☐ fényképek a családommal, barátaimmal
 - ☐ nyaralási, szabadidős fotók
 - ☐ fényképek a tanítványaimmal
 - ☐ fényképek az iskolai életéről
 - ☐ videók
25. Milyen gyakran frissíti profilját?
- ☐ hetente
 - ☐ havonta
 - ☐ félévente
 - ☐ évente
 - ☐ sűrűbben:
 - ☐ ritkábban:
26. Milyen beállításokat alkalmaz az adatai láthatóságára vonatkozóan?
- ☐ minden megadott adatom látható mindenki számára

- csak az ismerőseim láthatják az összes adatomat
- 27. Használja-e a Facebook üzenet és chat funkcióit kapcsolattartásra ismerőseivel?
 - igen, mindkettőt
 - csak üzenet, chat ritkán
 - nem, nem kedvelem ezeket a funkciókat
- 28. Elfogadhatónak tartja-e a diákokkal való kapcsolattartást a Facebookon?
 - egyáltalán nem
 - csak kivételes esetekben, ha nagyon sürgősen kell elérniük
 - igen, hiszen ez is egy kommunikációs színtér, de kevésbé preferálom, mint az e-mailt
 - természetesen, ez napjainkban már megszokott
- 29. Amennyiben elfogadhatónak tartja, csak üzenetváltás vagy chat is lehetséges?
 - csak üzenetváltás, de csak nagyon kivételes esetben
 - üzenetváltás inkább, mint chat
 - természetesen, mindkettő lehetséges
 - chat teljesen kizárva
- 30. Ki kezdeményezi a kapcsolatfelvételt?
 - ha írnak a diákok üzenetet, arra válaszolok, de én soha nem írok nekik
 - én is szoktam üzenetet írni a diákjaimnak
 - chaten soha nem kezdeményezek, de ha a diákok írnak chaten, válaszolok
 - chaten is írok a diákoknak
- 31. A Facebookon folyó kommunikáció tárgya az alábbiak közül melyik:
 - csak iskolai ügyekre vonatkozik, a lehető legszűkebb keretekben
 - iskolai ügyekre, ezen belül szívesen válaszolok vagy segítek bármilyen kérdésben Facebookon keresztül is
 - többnyire iskolai ügyek, de akár személyesebb témák is felmerülhetnek
 - Facebookon csak kötetlen beszélgetés
- 32. A diákjaival való Facebookon történő beszélgetés során elfogadhatónak tartja-e a diák részéről (Ön felé):
 - magázás helyett a tegeződést
 - a név használata helyett becenév használatát
 - vulgáris kifejezések használatát
 - verbális vagy vizuális provokációt
- 33. Lájkolja-e a diákok posztjait?
 - igen
 - nem
- 34. Diákjai lájkolják-e az Ön posztjait?
 - igen
 - nem

2. Diák kérdőív

1.Életkor:

2. Nem:

3.Mióta vagy fent Facebookon?

4.Honnan értesültél a Facebookról?

- ☐ interneten olvastam róla
- ☐ televízióban láttam, rádióban hallottam, újságban olvastam
- ☐ barátoktól, ismerősöktől
- ☐ családban meséltek róla (ha igen, kicsoda:.....)
- ☐ egyéb:.....

5.Miért döntöttél úgy, hogy regisztrálsz?

- ☐ ezt várták tőlem
- ☐ kíváncsiság
- ☐ nem akartam kimaradni belőle
- ☐ egyszerűbb kapcsolattartás barátokkal, ismerősökkel
- ☐ egyéb:.....

6.Mire használod a Facebookot? (több válasz megjelölése is lehetséges)

- ☐ kapcsolattartás
- ☐ tájékozódás, információgyűjtés
- ☐ játék
- ☐ csak mulatom az időt
- ☐ egyéb:

7.Milyen gyakorisággal jelentkezel be?

- ☐ naponta többször
- ☐ naponta egyszer
- ☐ hetente egyszer
- ☐ hetente többször
- ☐ kéthetente
- ☐ kéthetente többször
- ☐ havonta 1-2 alkalommal
- ☐ ritkábban

8.Egy alkalommal mennyi időt töltesz Facebookon?

- ☐ 5-10 percet
- ☐ 10-20 percet
- ☐ 20-30 percet
- ☐ több, mint 30 percet
- ☐ több, mint egy órát
- ☐ a nap nagy részében be vagyok jelentkezve
- ☐ nem tudom, nem figyelem

9.Tanórák alatt is használod a Facebookot? (például okostelefonról)

- ☐ igen, be vagyok jelentkezve, de nem vagyok aktív
- ☐ igen, be vagyok jelentkezve és aktív vagyok
- ☐ nem, nem vagyok bejelentkezve, csak szünetben lépek be

- nem, egyáltalán nem
10. Tudatos Facebook-használónak tartod magad?
- igen
 - nem
 - nem tudom, mit jelent tudatos felhasználónak lenni
11. Hány ismerősöd van Facebookon?
- kevesebb, mint 100
 - 100-200 között
 - 200-300 között
 - 300-400 között
 - 400-500 között
 - 500-600 között
 - 600-700 között
 - 700-800 között
 - 800-900 között
 - 900-1000 között
 - több, mint ezer (ha igen, mennyi:.....)
12. Tudatosan keresel ismerősöket név szerint?
- igen, legtöbbször tudatosan keresek meg bizonyos személyeket
 - nem, de sokszor véletlenül rátalálok személyekre
 - nem, nem foglalkoztat a személyek keresése
13. Szoktál böngészni a rendszer által felkínált ismerősök között?
- igen, át szoktam nézni, hogy kik a lehetséges ismerősök
 - nem, nem fordítok erre időt, csak tudatosan keresek, vagy pedig engem jelölnek
14. Inkább te jelölsz ismerősöket vagy téged jelölnek?
- inkább én jelölök
 - inkább engem jelölnek
 - körülbelül fele-fele arányban
15. Elfogadhatónak tartod-e a tanár-diák viszonyt a Facebookon?
- igen, mert a Facebookon is megmarad a tanár-diák viszony változatlanul
 - igen, hiszen valóban ismerjük egymást, természetes, hogy ez az iskolán kívüli kapcsolati forma is lehetséges
 - nem, mert nem akarom, hogy a tanárom lássa, mit csinállok Facebookon
 - nem, mert az iskolai szerepemet el akarom választani a magánélettől
16. Szerinted változtat-e a valós tanár-diák kapcsolaton a Facebook-ismeretség?
- igen
 - nem
17. A tanáraidat be szoktad-e jelölni?
- igen, mert így jobban megismerhetjük egymást
 - igen, mert így hatékonyabb a kommunikáció és a segítségkérés
 - igen, mert nagyon haladó szellemiségnek tartom, hogy a tanárok is fent vannak a közösségi oldalon
 - nem, mert nem tartom helyesnek

- nem, a privát szférám védelme érdekében
 - nem, a Facebookon nem mint diák szeretnék megjelenni
18. Amennyiben bejelölsz egy tanárodat, mi alapján választod ki, hogy kit?
- nem válogatok
 - rokonszenv alapján
 - akinek jobbak az órái
 - egyéb alapján:
19. Ha a tanáraid bejelölnek, akkor visszaigazolod-e őket?
- igen, természetesen
 - igen, de csak udvariasságból
 - nem
20. Ha a tanárok bejelölnek, visszaigazolod-e mindenkit vagy válogatsz?
- nem, mindenkit visszaigazolok
 - igen, megválogatom, hogy kit igazolok vissza
 - egyéb:
21. Milyen személyes adatokat adsz meg a profilodon? (több válasz megjelölése is lehetséges)
- lakcím
 - mobilszám
 - e-mail cím, amit rendszeresen nézek
 - e-mail cím, amit nem sűrűn vagy egyáltalán nem nézek
 - kapcsolati státusz (ha igen, párod neve: igen nem)
 - családtagok
22. Milyen verbális adatokat adsz meg magadról? (több válasz megjelölése is lehetséges)
- vallási nézet
 - ideológiai nézet
 - politikai nézet
 - érdeklődési körök
 - példaképek, inspiráló személyek
 - egyéb:
23. Milyen vizuális adatokat adsz meg magadról? (több válasz megjelölése is lehetséges)
- egy profilkép
 - több fénykép magamról
 - fényképek a családommal, barátaimmal
 - nyaralási, szabadidős fotók
 - bulifotók
 - fényképek az iskolai életéről
 - videók
24. A Facebookot inkább:
- azért használod, mert hírt akarsz adni magadról
 - kommunikációs eszköznek tekinted
25. Milyen gyakran frissítod a profilodat?
- hetente
 - havonta

- félévente
 - évente
 - sűrűbben:
 - ritkábban:
- 26.Milyen beállításokat alkalmazol az adataid láthatóságára vonatkozóan?
- minden megadott adatom teljesen nyilvános, ismeretlenek számára is
 - csak az ismerőseim láthatják az összes adatomat
 - egyéb:
- 27.Használsz-e a Facebook üzenet és chat funkcióit kapcsolattartásra ismerőseiddel?
- igen, mindkettőt
 - csak üzenet, chat ritkán
 - nem, nem kedvelem ezeket a funkciókat
28. Elfogadhatónak tartod-e a tanárokkal való kommunikációt a Facebookon?
- egyáltalán nem
 - csak kivételes esetekben, ha nagyon sürgősen kell elérnem őket
 - igen, hiszen ez is egy kommunikációs színtér, de inkább e-mailt írok
 - természetesen, ez napjainkban már megszokott
- 29.Amennyiben elfogadhatónak tartod, csak üzenetváltás vagy chat is lehetséges?
- csak üzenetváltás, de csak nagyon kivételes esetben
 - üzenetváltás inkább, mint chat
 - természetesen, mindkettő lehetséges
 - chat teljesen kizárva
- 30.Ki kezdeményezi a kapcsolatfelvételt?
- ha írnak a tanárok üzenetet, arra válaszolok, de én soha nem írok nekik
 - leginkább én szoktam üzenetet írni a tanárainknak
 - chaten soha nem kezdeményezek, de ha a tanárok írnak chaten, válaszolok
 - chaten is írok a tanároknak
- 31.A Facebookon a tanárokkal való kommunikáció tárgya az alábbiak közül melyik:
- csak iskolai ügyekre vonatkozik, általában segítséget kérek a tananyaggal kapcsolatban
 - többnyire iskolai ügyek, de akár személyesebb témák is felmerülhetnek
 - Facebookon csak kötetlen beszélgetés
- 32.A tanárokkal való Facebookon történő beszélgetés során elfogadhatónak tartod-e a tanár részéről (feléd):
- amennyiben van olyan tanár, aki az iskolában magáz, Facebookon tegez
 - a név használata helyett becenév használatát
 - vulgáris kifejezések használatát
 - verbális vagy vizuális provokációt
- 33.Lájkolsz-e a tanárok posztjait?
- igen
 - nem
- 34.Tanáraid lájkolják-e a te posztjaidat?
- igen
 - nem